УДК 378.147:159.9

Маргарита ФРОЛОВА
старший викладач,
Херсонський національний технічний університет
https://orcid.org/0000-0002-6650-053X
e-mail: frolova.marharyta@kntu.edu.ua
Вікторія ФІЛІППОВА
доктор державного управління, професор,
Херсонський національний технічний університет
https://orcid.org/0000-0002-8476-3341
e-mail: filippova.viktoriia@kntu.edu.ua

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

У статті досліджено інноваційні форми проходження практики у підготовці майбутніх психологів у закладах вищої освіти. Обґрунтовано актуальність їх впровадження в умовах цифровізації освіти та зростання вимог до практичної підготовки фахівців. Проведено характеристику симуляційного навчання, кейс-методу, проєктної діяльності, використання цифрових платформ та онлайн-консультування під супервізією. Показано, що зазначені методи сприяють розвитку професійних умінь, формуванню рефлексивних навичок, підвищенню відповідальності та мотивації студентів. Результати опитування практикантів свідчать про підвищення рівня задоволеності навчальним процесом та впевненості у власних компетентностях. Зроблено висновок про доцільність системного впровадження інноваційних форм практики в підготовку майбутніх психологів.

Ключові слова: професійна підготовка психологів; інноваційні форми практики; симуляційне навчання; кейс-метод; компетентнісний підхід; цифрові технології.

Marharyta FROLOVA, Viktoriia FILIPPOVA
Kherson National Technical University

INNOVATIVE FORMS OF PRACTICAL TRAINING IN THE PREPARATION OF FUTURE PSYCHOLOGISTS

The article examines innovative forms of practical training in the process of preparing future psychologists in higher education institutions. The relevance of the study is обусловлена transformations of the modern educational paradigm, the digitalization of the learning process, and the growing requirements for the practical competence of psychology professionals. The paper characterizes such innovative forms of practice as distance and blended practice, simulation-based learning, the case method, project-based activities, the use of digital platforms, and online counseling under supervision.

The article presents examples of simulation sessions (modeling counseling sessions, practicing crisis situations) and examples of using the case method based on the analysis of real or close-to-real professional situations from psychological practice. These methods enable students to develop skills in problem analysis, selecting appropriate methods of psychological assistance, and predicting the outcomes of professional activity.

The expediency of implementing practice-oriented and interactive forms of work that contribute to the development of reflective skills, professional responsibility, ethical awareness, and independent decision-making skills is substantiated. As part of the study, a survey of student interns was also conducted regarding the effectiveness of implementing innovative methods during professional practice. The results demonstrated an increase in the level of professional motivation, confidence in one's own competencies, and satisfaction with the practical training process.

It is noted that innovative forms of practical training enhance students' motivation for professional self-development, ensure flexibility of the educational process, and bring learning closer to the real conditions of future professional activity. The conclusion is drawn about the necessity of systematic implementation of innovative practices in the training of future psychologists, taking into account modern challenges and labor market needs.

Keywords: professional training of psychologists; innovative forms of practice; simulation-based learning; case method; competency-based approach; digital technologies.

https://doi.org/10.31891/PT-2026-4-10
Стаття надійшла до редакції / Received 29.09.2026
Прийнята до друку / Accepted 02.11.2026
Опубліковано / Published 26.11.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.0

© Маргарита ФРОЛОВА, Вікторія ФІЛІППОВА

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Актуальність професійної підготовки майбутніх психологів зумовлена соціальними, економічними та культурними трансформаціями у суспільстві. Сучасний психолог – не лише фахівець з психологічної допомоги, а й учасник соціальної підтримки, реабілітації та розвитку особистості в умовах зростання психоемоційних навантажень і криз. Тому важлива якість практичної підготовки, що формує професійні компетентності, етичну відповідальність та готовність до роботи з різними категоріями клієнтів.

Традиційні форми практики не завжди відповідають потребам ринку праці, що актуалізує впровадження інноваційних підходів: цифрових технологій, дистанційного консультування, симуляцій, міждисциплінарних проєктів та супервізійних моделей. Вони сприяють інтеграції теорії й практики, підвищують мотивацію студентів і формують професійну ідентичність.

Отже, дослідження інноваційних форм практики у підготовці психологів є актуальним і науково значущим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблематика професійної підготовки майбутніх психологів широко представлена у

працях вітчизняних і зарубіжних вчених. Зокрема, у дослідженнях В. Панка, О. Ткачишиної, Н. Чепелєвої, Т. Титаренко, Н. Пов'якель, Л. Руденко, Н. Бідюк розкрито теоретико-методологічні засади фахової підготовки психологів, питання формування професійних компетентностей і готовності до професійної діяльності. Прикладні аспекти професійного становлення майбутніх фахівців висвітлено у працях Г. Костюка, О. Лещінської, А. Хуторського, Г. Балла та інших науковців.

Окремий напрям досліджень пов'язаний з обґрунтуванням значущості розвитку когнітивних функцій майбутніх психологів через розв'язання завдань, наближених до реальних професійних ситуацій. Такі підходи реалізуються як у межах навчальних занять (Ю. Вінтюк; G. Campitelli, F. Gobet; J. Dunlosky), так і під час виконання професійних функцій на базах практики, що відображено у працях, присвячених практико-орієнтованій підготовці фахівців. Водночас у наукових розвідках І. Гончарук, Л. Онуфрієвої, О. Чайковської, В. Горбунової, І. Загурської, І. Кирильчук, Т. Андрущенко, Г. Мозгової, А. Федоренко основна увага зосереджується на проблемах психологічної практики та окремих аспектах практичної підготовки.

Разом із тим, узагальнення наукових праць засвідчує недостатню розробленість проблеми проходження практики як ключового етапу професійного становлення майбутніх психологів, особливо в умовах цифровізації освіти та поширення дистанційного навчання. Це зумовлює потребу наукового обґрунтування й упровадження інноваційних форм практичної підготовки.

Формулювання цілей статті

Метою статті є аналіз та узагальнення інноваційних підходів до організації практичної підготовки у формуванні професійних компетентностей майбутніх психологів, а також визначення перспектив упровадження інноваційних форм проходження практики у процесі їхньої професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу

Практична підготовка є ключовим етапом формування професійних компетентностей майбутніх психологів, оскільки поєднує теоретичні знання з реальними умовами діяльності. Вона розвиває діагностичні, консультативні, корекційні, комунікативні та рефлексивні навички, сприяє формуванню професійного мислення, етичної відповідальності та здатності до самостійного прийняття рішень. Крім того, практика допомагає оволодіти методами психологічного

дослідження, ефективно взаємодіяти з різними соціальними групами та адаптуватися до професійних ролей.

У науковому розумінні практика розглядається як вид навчальної діяльності, спрямований на формування професійних компетентностей у процесі виконання визначених видів робіт, безпосередньо пов'язаних із майбутньою фаховою діяльністю психолога [1, с. 4].

О. Черепєхіна зазначає, що важливим компонентом підготовки майбутніх психологів є етап, спрямований на оволодіння практичними психологічними технологіями. Його реалізація відбувається через участь студентів у практикумах та інших видах практичної діяльності, що сприяє формуванню професійних умінь і навичок майбутніх фахівців [2, с. 7].

В. Синишина визначає психологічну практику як елемент навчальної підготовки, що слідує соціальному замовленню у сфері психологічної допомоги й орієнтує майбутніх фахівців на швидке реагування на психологічні запити суспільства [3, с. 75].

Сутність професійної практики полягає у створенні умов для застосування теоретичних знань у реальних або наближених до реальності професійних ситуаціях, що сприяє формуванню професійного мислення, рефлексії та відповідальності за результати власної діяльності. Вона виступає важливим механізмом соціалізації майбутнього психолога в професійному середовищі та формування його професійної ідентичності.

Поділяючи позицію українських науковців, зазначаємо, що практична підготовка здобувачів вищої освіти у процесі навчання в закладі вищої освіти спрямована насамперед на формування здатності ефективно застосовувати теоретичні знання у практичній діяльності, ставити й розв'язувати пізнавальні та професійні завдання. Метою практичної підготовки є ґрунтовне ознайомлення зі специфікою професійної діяльності психолога, а також формування й розвиток практичних умінь та базових професійних навичок, необхідних для успішної діяльності фахівця у галузі психології [4, с. 4].

Традиційна практика у підготовці психологів у ЗВО (навчальна, виробнича, переддипломна) спрямована на ознайомлення з професійним середовищем, закріплення теоретичних знань і формування базових умінь. Водночас така модель має низку обмежень: фрагментарність досвіду, обмежений доступ до різних професійних ситуацій, пасивну роль студента та недостатній рівень супроводу і рефлексії, що знижує ефективність формування професійних компетентностей.

Як зазначає Т. Ковалькова, існують суперечності між стандартизованими підходами до підготовки психологів і специфікою майбутньої професійної діяльності, що зумовлює потребу впровадження інноваційних технологій і сучасних методів навчання [5, с.15].

Сучасна підготовка психологів ґрунтується на компетентнісному підході, інтеграції теорії і практики та використанні інноваційних педагогічних технологій. Важливу роль відіграють гнучкі моделі практики, що поєднують очні й дистанційні форми, кейс-методи, тренінги, супервізію та професійні симуляції, сприяючи розвитку самостійності, критичного мислення й адаптивності.

Інноваційні форми практичної підготовки (онлайн-практика, віртуальні симуляції, проєктна й волонтерська діяльність, супервізійні групи) підвищують практичну спрямованість навчання, індивідуалізують освітню траєкторію та формують професійні й цифрові компетентності, необхідні для надання психологічної допомоги в сучасних умовах.

Українські дослідники підкреслюють необхідність адаптації підготовки психологів до швидких соціальних змін, оскільки практичний запит на психологічну допомогу часто випереджає теоретичні напрацювання [3, с. 97].

Симуляційне навчання та кейс-метод є ефективними інноваційними формами організації практичної підготовки майбутніх психологів, орієнтованими на моделювання реальних професійних ситуацій. У межах симуляційних занять здобувачі освіти відпрацьовують навички психологічного консультування, психодіагностики та кризового втручання в безпечному й контрольованому освітньому середовищі.

Дослідники зазначають, що використання алгоритмів штучного інтелекту в симуляційних платформах дає змогу аналізувати дії студентів у режимі реального часу, забезпечувати персоналізований зворотний зв’язок і адаптувати навчальні сценарії відповідно до рівня їхньої професійної підготовки, що підвищує ефективність практичного навчання [6, с. 14].

На основі наукового аналізу та практичного досвіду розроблено авторську програму віртуальної практичної підготовки магістрантів з управління, спрямовану на формування компетентностей у консультуванні, аналізі управлінських ситуацій, психодіагностиці та онлайн-коучингу. Програма поєднує теорію і практику через кейси, симуляції та інтерактивні завдання, а оцінювання здійснюється за активністю, якістю аналітичних матеріалів і підсумковим звітом. Такий

підхід забезпечує системну підготовку до професійної діяльності в сучасних організаціях.

Доцільно навести приклад онлайн-коучингової та консультативної симуляції, оскільки вона наочно відображає практичну спрямованість віртуальної практики з психології управління. Симуляція демонструє застосування психологічних методів у змодельованих управлінських ситуаціях і формування ключових компетентностей магістрів: аналізу організаційних проблем, консультування та професійної рефлексії.

Сценарій віртуальної практики розпочинається з ознайомчого етапу, під час якого студент отримує опис умовної організації та профіль керівника, що звертається з проблемами зниження мотивації команди, зростання конфліктності й ознак емоційного вигорання. Магістрант виступає в ролі організаційного психолога або бізнес-коуча, а сесія має формат первинної онлайн-консультації. Практика починається з встановлення професійного контакту: студент окреслює мету й формат зустрічі, підкреслює конфіденційність і партнерський характер взаємодії, використовуючи активне слухання та емпатійні відображення («Схоже, ситуація виснажує і вас, і команду»).

На етапі діагностики управлінського запиту магістрант ставить відкриті й уточнювальні запитання: «Як ви оцінюєте рівень навантаження співробітників?», «Який стиль керівництва ви зазвичай використовуєте?», «Які зміни відбулися в організації останнім часом?». Отримані відповіді аналізуються з урахуванням системних чинників, після чого відбувається спільне формування управлінських гіпотез, наприклад щодо впливу високого навантаження, браку зворотного зв’язку та нечітких очікувань на мотивацію і вигорання персоналу.

Під час розробки рекомендацій студент не нав’язує готових рішень, а залучає керівника до пошуку: «Які форми нематеріальної мотивації були б важливими саме для вашої команди?», «Що могло б допомогти співробітникам відновлювати ресурси?». Обговорюються можливі напрями змін – програми мотивації, профілактика вигорання, покращення командної взаємодії з урахуванням організаційної культури. Завершальний етап включає підбиття підсумків консультації та рефлексію студента щодо якості контакту, ефективності запитань і власних професійних дій.

Така симуляція формує цілісне розуміння ролі психолога як консультанта й партнера керівника, дозволяє безпечно відпрацьовувати складні управлінські кейси та підвищує готовність магістрів до реальної професійної діяльності.

У межах власної практичної діяльності використовується кейс-стаді, спрямований на аналіз кризової ситуації в роботі міської соціальної служби «Центр соціальної підтримки населення», що надає соціальні, психологічні та консультативні послуги уразливим групам населення. У службі працює близько 60 осіб, а діяльність відбувається в умовах високого емоційного навантаження, дефіциту ресурсів і підвищених суспільних очікувань. Протягом останніх двох років спостерігається зниження ефективності роботи, погіршення соціально-психологічного клімату, зростання конфліктів, скарг клієнтів і проявів професійного вигорання.

Ситуація ускладнилася після запровадження організаційних змін і цифрових інструментів, які працівники сприйняли як додатковий тиск, що спричинило прихований опір. Авторитарний стиль управління керівника, орієнтований на контроль і покарання, призвів до формування токсичної корпоративної культури з низьким рівнем довіри, психологічної безпеки та залученості персоналу.

Під час фахової практики магістри з психології управління аналізують психологічні причини проблем у колективі, зокрема зв'язок стилю керівництва з опором змінам, вигоранням та низькою мотивацією. Використовуючи теорії лідерства, мотивації та організаційної поведінки, вони розробляють рекомендації щодо демократичного стилю управління, розвитку управлінських і комунікативних компетентностей, підвищення залученості працівників і профілактики вигорання.

Застосування цього кейсу дає змогу моделювати реальні професійні умови та формувати практичні навички прийняття рішень у кризових ситуаціях.

Для емпіричної верифікації результатів дослідження було проведено опитування серед здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 «Психологія», освітньо-професійної програми «Психологія управління» Херсонського національного технічного університету. Метою опитування стало дослідження ефективності віртуальної фахової практики (табл. 1).

Результати анкетування засвідчили загалом позитивне сприйняття віртуальної фахової практики здобувачами освіти. Більшість здобувачів освіти (72%) високо оцінили її вплив на формування професійних компетентностей, що підтверджує ефективність такого формату.

Оцінювання рівня організації віртуальної фахової практики також демонструє позитивну динаміку: 77% респондентів визначили

його як високий або достатній. Це свідчить про належне методичне, технічне та організаційне забезпечення освітнього процесу.

Таблиця 1

Результати анкетування (у %)

Питання	Варіанти відповідей	%
1. Формування професійних компетентностей	Дуже високо / Високо / Помірно / Низько / Не сприяла	38 / 34 / 20 / 6 / 2
2. Рівень організації практики	Високий / Достатній / Середній / Низький	41 / 36 / 18 / 5
3. Переваги віртуальної практики	Гнучкість / Цифрові технології / Безпечність / Економія	45 / 30 / 15 / 10
4. Найефективніші методи	Симуляції / Кейси / Супервізії / Відео / Спостереження	28 / 24 / 20 / 15 / 13
5. Доцільність використання надалі	Так / Скоріше так / Скоріше ні / Ні	52 / 30 / 12 / 6

Аналіз відкритих відповідей щодо переваг віртуальної практики дозволив виокремити ключові аспекти, серед яких домінують гнучкість та доступність (45%), а також використання сучасних цифрових технологій (30%). Меншою мірою респонденти відзначали безпечність освітнього середовища та економію ресурсів, що однак також є важливими чинниками.

Щодо методів, які найбільше сприяли формуванню професійних компетентностей, найефективнішими методами визнано симуляційний формат, кейс-метод і онлайн-супервізії у форматі відеоконференцій. Це свідчить про значущість активних та інтерактивних форм навчання у віртуальному середовищі.

Переважна більшість опитаних (82%) підтримує подальше впровадження віртуальної практики в освітній процес, що свідчить про її перспективність і педагогічну доцільність її застосування у закладах освіти.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

У ході дослідження проаналізовано інноваційні форми практичної підготовки майбутніх психологів та їхній вплив на формування професійних компетентностей. Встановлено, що симуляційні тренінги, кейс-метод, онлайн-супервізії та проєктна діяльність підвищують мотивацію студентів, розвивають рефлексивні уміння, професійну самосвідомість і готовність до практичної роботи.

Доведено, що інноваційні формати практики посилюють зв’язок між теорією та практикою, сприяють індивідуалізації навчання

й відповідають викликам цифровізації освіти, за умови належного методичного забезпечення, підготовки керівників практики та ефективної системи оцінювання. Подальші дослідження доцільно спрямувати на емпіричне порівняння традиційних і інноваційних моделей практики, вивчення впливу цифрових технологій, а також аналіз готовності викладачів, етичних аспектів і психологічної безпеки студентів в онлайн- та гібридних форматах.

Література

1. Професійна практика здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зо ОПП «Практична психологія» : навч.-метод. посібник / Укл.: М. М. Душкевич, О. С. Лісова, В. М. Радчук. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 104 с.

2. Черепєхіна О. А. Формування професіоналізму майбутніх психологів у ВНЗ: традиції та виклики сьогодення. Психологічні основи розвитку особистості : монографія. Том 5 / за заг. ред. В. Й. Бочелюка, за ред. М. А. Дергач. Запоріжжя : Просвіта, 2019. С. 136-202.

3. Синишина, В. М. Психологічна виробнича практика як складова формування професійної компетентності майбутніх практичних психологів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи* : зб. наук. праць. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 73 (т.2). С. 74-77. DOI https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.73-2.17

4. Фахова психологічна практика: методичні рекомендації (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія, освітньо-професійної програми «Психологія» / Укладачі: Андрущенко Т. В., Мозгова Г. П., Федоренко А. Ф., Ханецька Т. І., Сидоренко О. Б., Бондарчук О. Ю., Праченко О. К., Дьоміна Г. А., Кушмирук Є. С. К. : УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. 161 с.

5. Ковалькова Т. О. Формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі у процесі фахової підготовки: автореф. дис. … канд. пед. наук. 13.00.04. Київ, 2016. 20 с.

6. Бичков С. О.,Черкова Н. В., Душик Л. М., Панов С. І. Перспективи впровадження симуляційного навчання в освітній процес для підготовки майбутніх лікарів хірургічного профлю. *Вісник Вінницького національного медичного університету*. 2023. Т. 27. № 3. С. 425-429. URL:10/31393/reports-vnmedical-2023-27(3)-12

References

1. Dushkevych, M. M., Lisova, O. S., & Radchuk, V. M. (2021). *Profesiina praktyka zdobuvachiv druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity z OPP "Praktychna psykholohiia"* [Professional practice of students of the second (master's) level of higher education in the educational program "Practical Psychology"]. Yurii Fedkovych Chernivtsi National University.

2. Cherepiekhina, O. A. (2019). Formuvannia profesionalizmu maibutnikh psykholohiv u VNZ: tradytsii ta vyklyky sohodennia [Formation of professionalism of future psychologists in higher education institutions: Traditions and modern challenges]. In V. Y. Bocheliuk (Ed.), & M. A. Derhach (Ed.), *Psykholohichni osnovy rozvytku osobystosti* [Psychological foundations of personality development] (Vol. 5, pp. 136–202). Prosvita.

3. Synyshyna, V. M. (2020). Psykholohichna vyrobnycha praktyka yak skladova formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh praktychnykh psykholohiv [Psychological industrial practice as a component of forming professional competence of future practical psychologists]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriia: Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy* [Scientific journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 5: Pedagogical sciences: Realities and prospects], 73(2), 74–77. https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.73-2.17

4. Andrushchenko, T. V., Mozghova, H. P., Fedorenko, A. F., Khanetska, T. I., Sydorenko, O. B., Bondarchuk, O. Y., Prachenko, O. K., Domina, H. A., & Kushmyruk, Y. S. (2023). *Fakhova psykholohichna praktyka: Metodychni rekomendatsii* [Professional psychological practice: Methodological recommendations]. Ukrainian State Dragomanov University.

5. Kovalkova, T. O. (2016). *Formuvannia hotovnosti maibutnikh psykholohiv do profesiinoi diialnosti v aviatsiinii haluzi u protsesi fakhovoi pidhotovky* [Formation of readiness of future psychologists for professional activity in the aviation field during professional training] (Abstract of PhD dissertation). Kyiv.

6. Bychkov, S. O., Cherkova, N. V., Dushyk, L. M., & Panov, S. I. (2023). Perspektyvy vprovadzhennia symuliatsiinoho navchannia v osvitnii protses dlia pidhotovky maibutnikh likariv khirurhichnoho profiliu [Prospects for the implementation of simulation-based learning in the educational process for training future surgeons]. *Visnyk Vinnytskoho natsionalnoho medychnoho universytetu* [Bulletin of Vinnytsia National Medical University], 27(3), 425–429. https://doi.org/10.31393/reports-vnmedical-2023-27(3)-12